

Hakemli Yazılar / *Refereed Papers*

Bilgi Kaynağı Olarak Müzik Notaları ve Türkiye'deki Erişim Tercihlerine İlişkin Genel Bir Bakış

The Musical Notes as an Information Source and a General Outlook on Access Preferences in Turkey

*“Müzik acılar içinde yaşayan insana
Tanrıların armağanıdır.”*

Platon

Mehmet Ali Akkaya*

Öz

Günümüzde ulaşılan bilimsel yeterlilik ile yaklaşık olarak iki milyon yıllık bir geçmişi olduğu kabul edilen insanoğluna bu uzun ve zorlu süreçte eşlik eden unsurlardan biri de müziktir. İnsanoğlunun duyuma ve ses çıkarma yetisinin farkına varması, aynı zamanda müziğin de başlangıcını oluşturur. Çünkü müzik; insanın sevgisini, öfkesini, heyecanını hatta inancını ve gündelik yaşamdaki yapıp etmelerine ilişkin tepkilerini ortaya koymanın doğal yöntemlerinden biri olmuştur. Müziği ve işlevini insanın evrim tarihi içinde sürdürülebilir kılan en önemli unsur ise müziği aktarılabilir bilgiye dönüştüren müzik notalarıdır. Bu çalışmanın amacı; Türkiye’de müzik notalarının repertuvarlarda ne şekilde tutulduğunu, sınıflandırıldığını ve kullanıldığını ortaya koyarak, Türkiye’deki repertuvar ve kütüphanelerin müzik notalarına erişim tercihlerine ilişkin genel duruma dikkat çekmektir. Belirlenen amaç doğrultusunda, ülkemizde müzik icrasına ve müzik eğitimine yön veren merkezler arasından seçilmiş 28 kurumun repertuvar/kütüphane sorumluları ile görüşmeler yapılmış ve görüşme sonuçları kurumların müzik notalarına ilişkin erişim tercihleri ile birlikte değerlendirilmiştir. Elde edilen bilgiler ışığında varılan sonuçlar; Türkiye’de müzik notalarına erişim tercihlerinin repertuvar sorumlularının kişisel tavırları ile belirlendiği, notaların sınıflandırılması konusunda evrensel sınıflama sistemlerinin neredeyse hiç dikkate alınmadığı, en köklü kurumlarda dahi müzik notası kullandırma sürecinin “günü kurtarma” mantığı üzerinden yürütüldüğü ve kurumlar arası işbirliğinin yeterli düzeyde olmadığı şeklinde özetlenebilir.

Anahtar Sözcükler: Müzik; müzik tarihi; müzik notası; repertuvar; müzik kütüphaneciliği; kütüphane materyali; bilgiye erişim.

* Yrd. Doç. Dr.; Çankırı Karatekin Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, e-posta: mali7akkaya@gmail.com

Abstract

Music is one of the components accompanying mankind through all his long and difficult life course, which based on present-day scientific proficiency is assumed to be a two million-years past owing to the fact that music has been an inherent method of setting forth human love, temper, emotions, even beliefs and reactions/responses to everyday doings/activities. The most important factor of the sustainability of music and its function in human’s evolution history is the musical notes that enable music to turn into transmissible information. This article aims at revealing how musical notes in Turkish repertoires and libraries are preserved, classified and used; and thus attracting attention onto the general situation regarding their access preferences to the musical notes. For this purpose, interviews were carried out with 28 repertoire/library responsables? selected among centers that gives direction to music performing and its education in our country. Results show that access preferences to musical notes in Turkey are determined by individual attitudes of repertoire responsible; universal classification systems are hardly ever taken into consideration; and even in most well-established institutions the processes of usage of musical notes are carried out on the “save the day” logic and that interinstitutional collaboration is not at a sufficient level.

Keywords: *Music; music history; musical note; repertoire; music librarianship; library material; information access.*

Giriş

İnsanlık tarihi birbiri üstüne yükselen ve her yeni günde daha önce biriktirilen kazanımların da deneyimlendiği yaratıcılıklar üzerine inşa edilmiştir. İnsanın bu tarihine eşlik eden yol arkadaşlarından biri de sanattır. Müzik ise bu sanat dallarının en eskilerinden biridir. Bugün karmaşık bir sanat dalı olarak uzun yılların eğitimini ve emeğini gerektiren müzik, sanat dalları arasında –şarkı söyleme güdüsü gibi– en ilkel ve en temel güdülerden kaynaklanmış olanıdır (İlyasoğlu, 2001, s. 1). Müziğin içine girildikçe genişleyen, öğrenildikçe farklı açılarının keşfedildiği, bilgiye ulaştıkça daha fazlasını gerektiren ve bilgiye ulaşıldığı anda kendini yeniden yaratan karmaşık bir doğası vardır (Boran ve Şenürkmez, 2010, s. 9).

Müzikten söz edildiğinde ilk akla gelen şarkı söylemektir. Bu temel bağıntı üzerinden ele alındığında, sesin ve biçimlenmiş zamanın fark edilmesi müziğin başlangıcıdır. Buna karşın müziğin en eski tarihli evrensel kanıtı olarak kabul edilen ve Almanya Geissenklösterle ile Slovenya Divje Babe’de bulunan, ilkel birer müzik enstrümanı oldukları kabul edilen içi boş, delikli kemik parçalarının ancak M.Ö. 40.000’li yıllara kadar götürülebilmesi (Griffiths, 2010, s. 1), müziğin tarihinin insanın tarihi içinde kaybolmuş dönemlerinin olduğunu akla getirmektedir. Müziğin tarihsel sürekliliğine ilişkin bu sorunun temel nedeni, müziğin aktarılır olmasının sağlanamamasıdır. Müziğin aktarılabilir olması müzik yazısının (müzik notası) bulunması, geliştirilmesi ve yaygınlaşması ile sağlanabilmiştir. Müzik yazısı müziği aktarılabilir kılmakla kalmamış, müziğe kültürel, siyasal, coğrafi vb. sınırlılıklar olmadan dünyanın her noktasında anlaşılabilir evrensel bir dil olma özelliği kazandırmıştır.

Bu araştırmada, bünyelerinde bulundurdukları bağımsız repertuvarlar, nota arşivleri ve

kütüphaneler ile müziğin icrası ve öğretilmesi konusunda Türkiye’de etkin rol alan kurumlar arasından seçilmiş 28 müzik kurumunun müzik notalarına ilişkin depolama ve koruma tercihleri ile sınıflandırma ve kullandırma gibi erişim tercihleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Müzik eserleri ve notalarının nitelemesi ve bunlara ilişkin erişim yaklaşımları alanında ayrıntılı bilgi veren ve standartlar ortaya koyan kataloglama konusu çalışma kapsamına dahil edilmemiştir. Çünkü, müzik notalarının kataloglama ve kataloglama kuralları bağlamında ele alınmasının ayrı bir çalışma konusu olduğu düşünülmüştür. Bu kapsamda çalışmanın amacı; işlevleri açısından her biri birer kütüphane materyali olan müzik notalarının genel bir bakış açısıyla ülkemizde bilgi taşıyıcı belge olarak nasıl kıymetlendirildiğini ve hangi teknik işlemlerin ardından kullanıma sunulduğunu serimleyerek, elde edilecek sonuçlar ışığında müzik kütüphaneciliği alanına katkıda bulunmaktır. Bu amaç doğrultusunda çalışmanın hipotezi “müzik notaları evrensel bir dilde yazılmış bilgi taşıyıcılar olmalarına karşın, ülkemizde bilgi kaynağı olarak yeteri kadar kıymetlendirilmemiş ve erişim tercihlerinin geliştirilmesinde kurumlardaki repertuvar sorumlularının bireysel tavırlarının ötesine geçilememiştir” şeklinde belirlenmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular hipotezin kanıtlanmasını sağlamıştır.

Betimleme yönetimi ile yürütülen çalışma kapsamında, ele alınan müzik icracısı ve bilimsel müzik eğiticisi olan kurumların sahip oldukları nota koleksiyonlarına (repertuvarlarına) ilişkin değerlendirmeleri için gerçekleştirilen görüşmelerde, yarı yapılandırılmış görüşme veri toplama tekniğinden yararlanılmıştır. Yüz yüze, telefonla ve e-posta üzerinden 13 Mayıs - 13 Kasım 2014 tarihleri arasında gerçekleştirilen görüşmeler için daha önceden belirlenen 28 orkestra ve müzik eğitim kurumu ile iletişim kurulmuştur.

Araştırma kapsamında yapılan literatür taraması sırasında ülkemizde bu konuda yapılmış bir bilimsel çalışmaya rastlanmamıştır. Müzik kütüphaneciliği ile ilgili çok az sayıdaki araştırmada ise genel olarak kurumların derme içerikleri ve derme geliştirme yöntemleri (Keskin ve Kaya, 1994; Keskin, 1997; Demircioğlu ve Yılmaz, 2004) ele alınmıştır.

Müzik ve Kültürel Yaşam İçin Anlamı

Türk Dil Kurumu tarafından; (1) birtakım duygu ve düşünceleri belli kurallar çerçevesinde uyumlu seslerle anlatma sanatı, musiki, (2) bu biçimde düzenlenmiş seslerden oluşan eserlerin okunması veya çalınması (TDK, 2014) şeklinde tanımlanan müzik, insanoğlunun tarihindeki en önemli kültürel birikimler arasında yer alır. Müzik sözcüğüne Yunan mitolojisinin esin perileri olan Musalara ait, Musalara yaraşır bir sanat anlamına gelen ve ozanlara ilham veren tanrısal varlığın adı olan Antik Yunancadaki *museike/mousa* terimi kaynaklık etmiştir. Mitolojiye göre, nasıl yeryüzündeki krallar Zeus’tan geliyorsa, yeryüzündeki ozanlar ve çalgıcılar da Zeus’un kızları olan ve *musalar* (ilham perileri) olarak adlandırılan dokuz kız kardeşten –Klio, Euterpe, Thalia, Melpomene, Terpsikhore, Erato, Polhymnia, Urania ve hepsinin başı sayılan Kalliope– gelmektedir (Erhat, 2014). Temelde biyo-psişik bir organizma olan insan, var olduğu andan itibaren algıladığı sesleri çözümleyip değerlendirmiş ve zaman içinde algıladığı sesleri bir anlatım biçimine dönüştürmüş ve bu seslerle gerçekleştirilen bu anlatım sanatı, müzik olarak

adlandırılmıştır (Say, 2012, s. 17).

Müziğin tüm kuramsal alanlarını araştıran disiplin ise müzikbilimdir. Müzikbilimin tarihsel, sistematik ve kullanım olmak üzere üç ana alt başlığı vardır. Çalgı bilgi, ikonografi, seslendirme, kaynakça bilgisi, biyografi form bilgisi, stil bilgisi ve terminoloji bu çalışmanın asıl konusu olan müzik yazıları bilgisi ile birlikte tarihsel müzikbilimin çalışma alanlarıdır. Sistematik müzikbilim; müzikal akustik, ses ve işitme fizyolojisi, çalgı fizyolojisi, işitme psikolojisi, müzik psikolojisi, müzik sosyolojisi, müzik pedagojisi, müzik felsefesi, müzik estetiği ve etnomüzikoloji alanlarını kapsar. Çalgı yapım bilgisi, müzik eğitimi, müziksel iletişim teknolojisi ve müzik eleştirisi ise kullanım için müzikbilim başlığı altında yer alan çalışma alanlarıdır (Curt, 1965; Uçan, 2000; Say, 2012; Burkholder, Grout, ve Palisca, 2014).

Müzik, doğadan ve toplumsal yaşamdan alınanı zihinle, duyguyla, düşünceyle besleyerek ve aklın süzgecinden geçirerek, belli bir estetikle anlatmanın yoludur. Duyanı başka bir ortama götürür, kişiye evreni ve yaşamı başka bir boyutta anlatır. Bunu yaparken de hiçbir zaman kendini tam olarak ortaya koymaz, güzel sanatların en soyut olanı olma özelliğini korur. Bu nedenle sınıflar üstü bir karakteri ve diğer sanat dallarından ötede tutulan ve yüceltilen bir değeri vardır. Tarihsel süreçte artan ve zenginleşen biçimleriyle –şarkı, sonat, senfoni, opera, konçerto, oratoryo, süit vb.– geliştirilen müzik, seslerin türlü özelliklerini farklı araçlarla –enstrüman, insan sesi, efekt vb.– birleştirebilme becerisi ile varlığını sürdürebilir (Kaygısız, 2004, s. 33).

Müziğin iki temel unsuru ses ve bu sesin insan tarafından değerlendirilmesidir. Tarih boyunca insanın temel duyularından biri üzerine inşa olunan müziğin doğuşuna ilişkin birbirinden farklı teoriler geliştirilmiştir. Bu teorilere göre müzik dilden, hayvan sesleri ve özellikle de kuş seslerinden, insanların birbirine seslenmesinden, insanların birbirleriyle kurduğu duygusal ilişkilerden kaynaklanmış ya da esinlenerek doğmuştur (dtv Atlas zur Music’den akt. A. Say, 2012, s. 24).

Mezopotamya, Mısır, Çin, Hint, Yunan, Bizans ve Roma gibi tarihe yön veren medeniyetlerin tamamında müzik insanlar için hayatın normal bir parçası olarak kabul edilmiş hatta Antik Yunanlılarda olduğu gibi kimi uygarlıklarda tanrının/tanrıların insanlığa bir armağanı olarak değer görmüştür. Müzik hakkında antik çağdan bugüne hemen hiç yazılı kaynak kalmamış olmasına karşın, söz konusu uygarlıklardan günümüze kalan çalgı bulguları, resim ve harf yazıları, müzik hakkında yazılmış belgeler ile sanat eserleri üzerine betimlenen çalgı ve çalgıcı resimleri insan ve müziğin ortak tarihinin ne denli eski olduğunun kanıtıdır. Müzik hem doğumun coşkusu ile ölümün acısının paylaşıldığı ayinlerde, hem eğlencelerde, hem dini törenlerde, hem de tragedyalarda duyguların karşıdakine aktarılmasının etkin aracı olmuştur.

Müzik insanın duyma yetisi ile başlar ve bu yetinin var olduğu sürece insanın hayatında hep yeri olacaktır. İnsana dair duygu ve algılarla böylesi iç içe geçmiş olan müzik, zihni aydınlatır. Maddesel olmayan müzik, tanrısallık ve ölüm düşüncesi ile duygu akışı içinde

maddesel olmayanla iletişim kurar. Ses olarak müzik, işitsel dünyanın: rüzgarın iniltisinin, sakin dalgaların yinelenen fısıltılarının, kuş ötüşlerinin temsili olabilir. İdeal duruma getirilmiş ses olarak müzik, şarkı söyleyebilir ya da iç çekebilir, gülebilir ya da ağlayabilir. Ritm olarak müzik, düşünceye dalmış suskunluğumuza ya da yarış halindeki etkinliğimize ayak uydurabilir. Zaman içinde ilerledikçe, müzik yaşamlarımıza benzeyebilir (Griffiths, 2010, s. 3). Bu etkileşim üzerinden değerlendirildiğinde; insanın yaşam serüvenin başlamasının hemen ardından ortaya çıkan müzik, hemen her dönemde kültürel yaşamın temel dinamiklerinden biri olmuştur. Müziğin üstlendiği bu rol, günümüzde de çağın koşullarına göre yenilenerek geçerliliğini sürdürmektedir.

Müziğin Tarihsel Devinimi

Çalışmanın bu bölümünde müzik yazısı sistemlerinin ortaya çıkmaya başladığı 9'uncu yüzyılın ikinci yarısına kadar olan süreçte müzik dünyasının tarihsel gelişimi özetlenmeye çalışılmıştır. Ortaçağ Avrupa'sında gelişen ilk müzik yazı sistemleri ile birlikte müzik dünyasında yaşananlar ise "müzik yazısı" ile ilgili bir sonraki bölümde ele alınmıştır.

Müziğin tarihini içinden çıktığı toplumun tarihinden ve evrim sürecinden ayrı değerlendirmek olanaklı değildir. Bunun için müzik o toplumun tarihi, felsefesi, kültürü, sanat ve estetiği ile birlikte ele alınmalıdır. Tarih öncesi dönemde dünyanın farklı coğrafyalarında aynı anda yaşayan farklı insanlar olduğu gerçeği ve müziğin de insan ile birlikte var olmaya başladığı birlikte düşünüldüğünde, müziğin tek bir tarihsel gelişim çizgisinin olduğunu savunmak yanılı olacaktır. Bu nedenle müziğin tarihsel gelişimi konusunda en doğru eğilim, müziğin serüvenini insanlık tarihini biçimleyen uygarlıkların her birinde ayrı değerlendirmektir. Bu çalışmada da söz konusu eğilim tercih edilmiş, ancak çalışmanın sınırları dikkate alınarak verilen bilgiler genel çerçevede tutulmuştur.

M.Ö. 5 bin yılından daha eski olan ve günümüze ulaşan, Almanya'dan Güney Fransa'ya, İspanya'dan Orta Çin'e kadar pek çok bölgede rastlanan tarihi eserler, daha çok ilkel müzik enstrümanı oldukları kabul edilen objelerdir. Küçük ayrıntılar dışında birbirini anımsatan bu objeler, müzik ve müzikal fikirlerle birlikte müzik icra etme tekniklerinin de sözlü gelenek yoluyla kültürler arasında aktarıldığının göstergesidir (A Short History of Musical Notation, 2014). M.Ö. 4 binli yıllarla birlikte Mezopotamya, Mısır, Çin Hint, Antik Yunan ve Roma uygarlıklarının kendilerine özgü müzik tarihleri şekillenmeye başlamıştır. Eski Mısır'dan günümüze ulaşan tapınak duvarlarında yer alan figürler müziğin çalgı ve dans ağırlıklı bir kimliğinin olduğunu gösterirken, Çin'de müzik kalbin sesi ve evrenin imgesi olarak değerlendirilmiştir (İlyasoğlu, 2001, ss. 3-7) Hindistan'da ise doğaçlama ağırlıklı karmaşık bir müzik kuramı söz konusudur. M.Ö. 100'lü yıllarda müziğin Hindistan'da meslek haline geldiğini ifade eden Sakman (2009), nota sisteminin kaynağının da Hindistan olduğu iddiasında bulunur. Ancak bu dönemdeki melodilere ilişkin bir işaret günümüze kalmamıştır. Müzik Sümerlilerde hem dinsel tapınma törenlerine özgü gizemli bir güç, hem de şarap içme ve aşk gibi dünyevi zevklerin sesidir. Sümer tabletlerinden okunan bilgiler ışığında, Ur şehrinin Ay Tanrısı'nın baş

rahibesi Enheduanna, tarihin ilk bestecisi olarak kabul edilir (Griffiths, 2010, s. 11).

Antik Yunan dünyası ile birlikte müziğin tarihinde gelişim eğrisinin kesintisiz gözlemlenebildiği ve kültürel yaşama yansımalarının daha çok dikkate alındığı, sonunda da günümüze ulaşan bir dönem başlar. Antik Yunan kültürünün müzik dünyasına en önemli katkısı, müziğe ilişkin kuramların geliştirilmesi alanında olmuştur ve bu kuramlar günümüz çoksesli müziğinin temellerini oluşturur. Platon ve Aristoteles müziğin doğası, evrendeki yeri, insanlar üzerindeki etkileri ve toplum içindeki uygulamalarından söz eden yazılar kaleme almışlardır. Ünlü düşünür ve matematikçi Pitagoras ile birlikte de Yunanlı kuramcılar sesler arasındaki sayısal ilişkiyi keşfetmişlerdir (Boran ve Şenürkmez, 2010, s. 12). Bu ilişkinin merkezinde sesler arasındaki aralıkların ölçülmesinde matematiksel hesaplamalardan yararlanılması yer alır ve günümüzde de ses yüksekliklerinin karşılaştırılmasında müzik-matematik ilişkisinden geliştirilmiş kuramlardan yararlanır.

Bizans ve Roma İmparatorlukları ile kurulan tarihi bağ aracılığıyla tüm Avrupa kıtasına yayılan Antik Yunan müziği tek ses üzerine inşa edilmişti ve genellikle şiir ile birlikte seslendiriliyordu. Vokalin ön planda olduğu Antik Yunan müziği geleneksel olarak yedi başlık altında toplanmıştır. Bunlar sesler, aralıklar, makam soyları, dizi sistemleri, perdeler, modülasyon ve melodik kompozisyonudur (Say, 2012, s. 59). Antik Yunan kültürünün müzik dünyasına kattığı en önemli unsur olan ses dizileri, Batı müziğinin temel dayanağı olan yedi nota dizisinin (heptatonik skala) de ilham kaynağı olmuştur (İlyasoğlu, 2001, ss. 5-6). Antik Yunan dünyasının müzik kültürü ve geleneği tümüyle olmasa da Ortaçağ Avrupası’na devrolmuş, Hıristiyanlık tarafından korunan ve yeniden biçimlenen bu kültür, yaklaşık bin yıl boyunca kendi içinde farklılaşarak Batı dünyasının çoksesli müziğine dönüşmüştür.

Ortaçağ Avrupa’sında hayatın hemen her yönünü belirleyen ve yönlendiren mutlak güç Papalık olmuştur. Bu güç kıtanın müziğe yaklaşımını da etkilemiş, müzik adına yaşanan tecrübelerin neredeyse tamamı Hristiyanlığın gereklerinin bir parçası olarak ortaya konmuştur (Leech-Wilkinson, 2007, s. 37). Avrupa’nın farklı bölgelerindeki kiliseler, Latince ayin metinlerini seslendirmek amacıyla, bölgesel farklılıkları olan kendi ezgi dağarcıklarını geliştirmişlerdir. Gallik, Eski Roma, Benevetan, Ambrosius ve Mozarabik ezgileri bu ezgilerden bazılarıdır. 5 ve 6’ncı yüzyıllarda sayıları çok artan bu ezgilerin Kilise kontrolünde bir düzeninin ve standardının oluşturulması için Papa I. Gregorius tarafından bir çalışma başlatılmıştır. II. Gregorius ile devam eden çalışmalar sonunda Avrupa’nın neresinde olursa olsun her kilisede gerçekleştirilen törenler sırasında seslendirilen standart ezgilere ulaşılmıştır Gregoryen Ezgiler olarak adlandırılan bu ezgiler sadece erkek sesi ile icra ediliyordu. Teksesliydi ve temel amaç metnin anlamını vurgulamaktı. Belirli bir ritmik yapı ve zamansal bölünme içermeyen ezgilerin genişliği bir oktavı aşmıyordu. Ezgiler sakin ve durağan karakterliydi (Crooker, 2000; Finkelstein, 2000; İlyasoğlu, 2001; Faulkner, 2005; Boran ve Şenürkmez, 2010; Mimaroglu, 2011).

12’nci yüzyıla kadar Avrupa’da kilise dışındaki tek ve en yaygın müzik; kıtanın hemen

her tarafında karşılaşılan gezgin besteciler ve ozanlar tarafından söylenen, kadın, şarap ve yaşama sevgisini anlatan şarkılar şeklindedir. Bu müzik türü ile ilgili en eski yazılı kaynak 11 ve 12'nci yüzyıllara ait Goliard Şarkıları'dır (Boran ve Şenürkmez, 2010, s. 21). Ancak bu şarkılar dizeksiz ve neuma (sözcüklerin üzerine tek tek yazılmış notalar, ya da kısa nota gruplarını temsil eden grafik simgeler) biçiminde yazıldıkları ve söz konusu işaretlerin anlamını da sadece kaleme alan tam olarak bildiği için günümüzde seslendirilmeleri olanaklı değildir (Wilson, 1990).

Ortaçağda müziğin kitlelere ulaşmasının en önemli aracı olan kilise için müzik tek sesli, içinde çalgının olmadığı, kutsal, Tanrıya adanmış, duaları kolay ezberlemeye yarayan ve ayinlere tılsımlı bir ortam katan araçtır (İlyasoğlu, 2001, s. 9). Bu tavır din dışı müziğin gelişimini engellemiş ve daha değersiz görülen bu müzik türüne ilişkin belgelerin günümüze daha az ulaşmasının en önemli nedeni olmuştur. Diğer yandan kilise müzik biliminin ve müzik tarihinin bugün ulaştığı gelişim çizgisine varmasını sağlayan temel unsurlar arasında da yer alır. Çünkü kilise, hem bilimsellikten ve kuramsal ele alıştan uzak Ortaçağ cehaletinde müziğin tarihsel devamlılığının sürdürülmesini sağlamış hem de –dinsel bağlılık ve inanca ilişkin sorumlulukların yerine getirilmesinde sağladığı yararlılıkların korunması kaygısından– müziğin yayılmasını, aktarılmasını ve aynı müziğin farklı yerlerde icra edilmesini sağlayacak müzik yazınının geliştirilmesine aracılık etmiştir. Bu ayrıcalık, günümüzde müziği ve müzik tarihini Batı dünyası üzerinden ele alma eğiliminin temel nedeni olarak değerlendirilebilir. Müzik yazısı ise nota aracılığı ile müziği “bilgi kaynağı” na dönüştürmüştür.

Miladı genellikle Osmanlı ordusunun vazgeçilmez bir parçası olan Mehteran Bölüğü'ne dayandırılan ve Tanzimat Döneminde “askeri bandoculuk” alanında atılan adımlarla Batı müziğinin yörüngesine girmeye başladığı kabul edilen Türk müziğinin tarihsel gelişimi araştırmanın amacı ve kapsamı dışında kaldığı için, çalışmada bu konuya yer verilmemiştir. Ancak; ülkemizdeki müzik eğitim kurumları ve orkestraların müzik notalarına ilişkin erişim tercihlerinin belirlenmesi için seçilen kurumlar arasında, köklü müzik geleneğimizde çok önemli bir yere sahip olan Klasik Türk Müziği ve Türk Halk Müziği eğitiminin verildiği kurumlara da yer verilmiştir.

Müzik Yazısının (Nota) Doğuşu Gelişimi ve Önemi

Bir ses sanatı olan müziğin ana malzemesi ancak işitme duyumuzla algılayabildiğimiz seslerdir. Malzemesi ses olan bir sanat eseri ise mekan bölümleri içinde değil, yalnızca zaman kesimleri içinde yer alabilirler. Bu nedenle de müzik yer aldığı zaman kesiminin sona ermesiyle yok olur. Müziğin seslendirildiği zaman kesimi ilerleyen her saniyede biraz daha geride kalır ve o sesleri bir daha dinleyebilmek olanaklı değildir. Müzik yazısı bu sesleri bir daha dinleyebilme gereksiniminden ortaya çıkmıştır (Say, 2006, ss. 890-891). Seslere ad vermeyi ilk düşünen, Romalı filozof Boethius (M.S. 480-524) olmuştur. Boethius bunun için dizideki seslerin her birini bir harf ile adlandırmayı önermiştir. Bugün İngilizce ve Almanca konuşulan ülkelerde La, Si, Do ve diğer notaların A, B, C biçiminde adlandırılması Boethius'tan kalmadır. (Sakman,

2009). Müzik literatüründe “nota” olarak adlandırılan müzik yazısının temeli “neuma”lardır ve neuma formunda kaleme alınmış ilk müzik yazıları, 9’uncu yüzyılda yazılmış dini müziklere aittir (Leech-Wilkinson, 2007, s. 113).

Melodilerin stenografi çizgilerini andıran birtakım işaretlerle notalanmasının ifadesi olan (Mimaroğlu, 2011, s. 24) ilk neuma işaretleri tek bir örnek olarak değil, farklı biçimlerde ve yöntemlerde yazılmıştır. Bu işaretlere Latince gramerin özel vurgu imleri ile “keiromonie” denilen ve o dönem orkestra şefliği yönetim biçiminin kağıt üzerine aktarılmasını ifade eden simgeler kaynaklık etmiştir. Bugüne ulaşan el yazması belgelerde farklı biçimleri görülen neumalar dizgesel açıdan iki temel gruba ayrılmıştır. Melodinin ses yüksekliklerini değil, sadece ezginin iniş-çıkış hareketini gösteren St. Gallen neumaları ve ses yüksekliklerini de gösteren Aquitania neumaları. St Gallen tarzı neumalar 15’inci yüzyıldan sonra kullanılmamıştır. Aquitania tarzı neumalar ise günümüzdeki nota yazısının temelini oluşturur (Atalay, 2014). Buna karşın 11’inci yüzyıldan önce yazılmış neumaların hiçbiri, bugün tam ve doğru bir biçimde okunamaz. Çünkü neumalar ancak bir melodiyi bilen kişinin o melodiyi anımsamasını kolaylaştırıyor, bilmeyen için ise bir anlam ifade etmiyordu. (Mimaroğlu, 2011, s. 24). Bu sorun, günümüzde dahi müzik yazım sisteminin zeminini oluşturan koşut yatay çizgi takımının (porte) ve takımın başında, bu çizgilerin hangi notaları temsil ettiklerini gösteren açkının (nota anahtarı) kullanılmaya başlanması ile aşılabılmıştır (Griffiths, 2010, s. 15). Söz konusu uygulamanın öncüsü ise Arezzo’lu Guido’dur (Scelta, 2013).

Toskana’da Arezzo katedralinde rahip olan Guido, 1030 yılında koro çocuklarına duaları ezberletmek için bir yöntem bulur. Bu yöntemle göre çocuklara her yeni sesin bir öncekinden daha yüksek başladığı bir halk ezgisi öğretir. Sonra bunu Aziz Johannes Battista’nın Latince yazılmış ilahi sözlerine çevirir. Ezgideki her sesi metnin her dizesinin ilk hecesi ile adlandırır.

Ut queant laxis (sadece senin hizmetçilerin)

Resonare fibris (özgürce ilahi söyleyebilir)

Mira gestorum (mucizelerin hakkında)

Famuli tourum (işlerin hakkında)

Solve polluti (günahlarının lekelerini sil)

Labii reatum (onların dudaklarından)

Yedinci notanın adı uzun zaman “B” olarak kalmış, sonradan 13’üncü yüzyılda Sanete Johannes kelimelerinin baş harfinden oluşan “Si” adını almıştır. *Solmiteme* olarak adlandırılan bu yöntemdeki ilk sesin “Ut” olan adını seri nota okumada sesli harfin getirdiği hızlı okuma güçlüğü nedeniyle “Do” olarak değiştiren ve ilk kullanan ise Giovanni Maria Bononcini (M.S. 1642-1678)’dir (İlyasoğlu, 2001; Burkholder, Grout, ve Palisca, 2014).

Guido’nun müzik yazısı sistemi, seslerin adlandırılması ve her bir çizgisi ayrı renkteki porte kullanımını üzerinden seslerin birbirine orantısal incelik ve kalınlıklarını göstermesi bakımından müzik tarihi içinde bir milat olmuştur. Bu yeni yöntem, Batı müziğine yazılı bir arşiv aracı sağlamış, Batı müziğini Sümer, Hint, Mısır, Çin gibi kültürlerde olduğundan daha ön plana

çıkarmıştır. Batı dünyası aracılığı ile müzik tarihi içinde uluslararası bir kültürün yaratılmasını sağlayan yenilik ise “ritmik notalama” olarak adlandırılan süreli (zamanı ölçülebilen ve ölçüsü gösterilebilen) müzik yazısına geçilmesidir (Scelta, 2013; Fassler, 2014).

Neumaların yerine kullanılmaya başlanan ilk notalarla birlikte, müzik-zaman ilişkisinde ritmik modların yerine iki ya da üç birime bölünen, gerektiğinde her bölünen birimin de iki ya da üçe bölünebildiği, ritim kalıplarının daha zengin bir çeşitlilikte gösterilebildiği “mensürel nota sistemi” kullanılmaya başlanmıştır. Bu sistemin üç katlı bölmesi, Teslis ile eşleştiği için mükemmel müzik zamanı olarak kabul edilmiştir. Müzik yazısının deviniminde mensürel nota sisteminden günümüz müzik-zaman ilişkisinin de temelini oluşturan “ritmik nota sistemi”ne geçilmesini sağlayan ise Philippe de Vitry’in *ars nova* (yeni sanat) anlayışı olmuştur. Vitry, mensurasyon nota sistemini ritim düzeyinde muhafaza ederken, nota sürelerinin yazımını, bugün kullanılan, temel birimleri sekizlik nota, dörtlük nota, ikilik nota ve birlik nota olarak adlandırılan işaretlerin ataları olan temel işaretler aracılığı ile daha açık hale getirmiştir. Bunların yaygınlaşması ile de vuruş kalıpları yalın bir biçimde ortaya çıkmış ve ritim ayrıntısı daha geniş bir çeşitlilikte notalanabilmiştir (Griffiths, 2010, ss. 35-36). Nota yazısında büyük bir devrim olan bu değişiklikle müzikte küçük değerlerin daha geniş sınırlar içinde kullanılmasına başlanmıştır.

Seslerin yükseklikleri ile sürelerini aynı anda gösteren müzik yazısının kullanımının yaygınlaşması “ezgiyi sadece şarkıyı seslendiren şarkıcıdan öğrenebilme” güçlüğü ortadan kaldırmıştır. Müzik öğrenmeyi ezgiyi bilene bağlı olma tekelinden kurtaran bu değişim, müzik icra etmenin mekan ve zaman sınırlarını günümüzde de devam eden bir gelişim süreci içine sokmuştur. 15’inci yüzyıldan itibaren neredeyse tüm kıta Avrupa’ında kullanılmaya başlanan yeni müzik yazısı, sonraki iki yüzyılda çalgı müziğinin gelişmesi ve yaygınlaşmasını sağlamıştır (Say, 2012; Mimaroglu, 2011; Fassler, 2014). Notalama işaretlerinin yaygın kullanımından önce, başta kilise müziği olmak üzere, Avrupa’da müzik denildiğinde anlatılmak istenen daha çok vokal müzik olmuştur. Notalamaya bağlı olarak çalgı müziği ve çalgıların gelişmesi, çok sesli müziğin evrimine ivme kazandırmıştır.

Modern müzik yazısını bugüne taşıyan diğer bir gelişme de aynı zamanda bilgi dünyasının en önemli eşiklerinden biri olan basımevinin icadıdır. Basımevi müzik notalarının daha hızlı yayılımını ve daha kolay kullanımını sağlamakla kalmamış, notalama alanında evrensel standartlara varılmasının yolunu açmıştır. Nota basımı müzik yazısına, çalgıcılara ve bestecilere yeni bir disiplin getirmiş, böylece müzik yazısının daha açık olmasına yönelme zorunluluğu doğmuştur (Say, 2012, s. 122).

İçinde nota bulunan ilk basılı kitap 1457 yılında Almanya’nın Mainz şehrinde yayımlanmıştır. Ancak, Johann Fust ve Peter Schoeffer tarafından yayımlanan bu kitapta baskı sırasında harfler bulunsa da nota yerleri sonradan el ile yazılmak üzere boş bırakılmıştır. Nota basımının yaygınlaştığı daha sonraki yıllarda dahi bir süre daha kitaplarda boş yerler bırakılmış, yalnızca bir porte basılıp notalar bu porte üstüne sonradan elle yazılmıştır (Mimaroglu, 2011,

s. 217). İlk nota basımı ise 1476 yılında Roma’da Ulrich Han tarafından basılan *Missa* kitabı ile gerçekleşmiştir (Say, 2012, s. 122). Bu kitaptaki notalar ritimsizdi ve sadece porte üzerinde sesin yüksekliklerini gösteriyordu. Sesin yüksekliğini süre ve ritmik değeri ile birlikte gösteren ilk baskı nota olarak, Franciscus Niger’in 1480 yılında Venedik’te basılan *Grammatica brevis* i kabul edilir (Mimaroglu, 2011, s. 217). Yine Venedik’te Ottavio del Petrucci tarafından 1501 yılında yayımlanan *Harmonice musices Odhecaton*, basılan ilk çoksesli müzik yapıtıdır. Petrucci’nin baskı yönteminde her bir sayfa iki kere baskıdan geçiyor, ilk baskıda porte, ikincisinde de notalar basılıyordu (Mimaroglu, 2011, s. 217). Petrucci bu ilk baskıyı takip eden 25 yıl içinde 50 ciltlik çalgı ve vokal müziğinin notasını basmıştır (İlyasoğlu, 2001, s. 18).

Rönesans’ın Avrupa kültür hayatına getirdiği yeni bakış açısı baskı tekniği ile birlikte tüm kıtada nota basımını da yaygınlaştırmış, gelişen nota basım teknikleri ile Almanya’dan Fransa’ya, İngiltere’den İtalya’ya pek çok şehirde nota basılmıştır. Günümüzde bilgisayar ve internetin olanaklarından yararlanarak farklı formlar kazanan nota basımının gelişimi bugün de devam etmektedir.

Notaların basılması Avrupa’da müziğin gelişmesini sağlamış, müzikle uğraşmayı gelir elde edilen bir meslek koluna dönüştürmüştür. Yaşamını sürdürecekt parayı kazanmaya başlayan besteciler, kendilerine hamilik yapan zenginlere bağımlı olmaktan kurtulmuş ve müziklerinin sınırlarını daha özgür kılabilmişlerdir. Basım tekniği elle yazılan notalamada kullanılan simgelerin standardizasyonunu, –kare ve baklava biçimindeki nota gözlerinden bugünkü yuvarlak nota gözlerine geçiş gibi– sağlamıştır. Fikirlerin çok daha geniş ve hızlı paylaşımını kolaylaştıran basımevi, müziksevere bestecilerin ve müzisyenlerin konserlerine katılma gereği olmadan müzikleri hakkında fikir sahibi olma olanağını sunmuş, yaygınlaşan müziğin müzik öğrencileri tarafından çalışılması ve analiz edilmesi kolaylaşmıştır (A Short History..., 2014).

Tarih boyunca kullanılmış müzik yazılarının en gelişmiş olan ve günümüzde evrensel bir dil olarak kıymetlendirilen bugünkü nota yazısı içerdiği imler, rakamlar, kelimeler ve benzeri unsurlarla seslerin hızını, şiddetini ve ezgi içerisindeki her türlü anlatımsal özelliği büyük oranda gösterebilmektedir (Atalay, 2014). Ancak günümüz nota yazısının da daha öncekiler gibi müzik dünyasının beklentilerini karşılamada yetersiz kaldığı bir günün gelmesi kaçınılmazdır. O gün geldiğinde bugünün evrensel dili olan nota yazısı rolünü başka bir forma devredecek ve geleneksel müzik yazıları arasındaki yerini alacaktır.

Bilgi Kaynağı Olarak Müzik Notalarının Evrensel Sınıflama Sistemleri İçindeki Yeri

10’uncu yüzyıl ile birlikte ilk örnekleri kullanılmaya başlanan ve günümüzde dahi bilgisayar teknolojisi merkezinde geliştirilmeye devam eden nota yazısı, müziği bilgi kaynağına dönüştürmüş, notalar da bilgi taşıyıcılar arasındaki yerlerini almışlardır. Çalışmanın bu bölümünde, müzik notalarının, bilgi kaynaklarının daha etkin ve verimli kullanımını sağlamak için geliştirilen evrensel sınıflama sistemleri içindeki yeri verilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın kapsamı da dikkate alınarak söz konusu çalışma üç sınıflama sistemi ile sınırlandırılmış ve bu yaklaşımın genel bakış açısını göstermek için yeterli olduğu kanısına varılmıştır. Seçilen

sınıflama sistemleri; bilgi dünyasının en yaygın sınıflama sistemleri arasında yer alan *Kongre Kütüphanesi Sınıflama Sistemi*, *Dewey Onlu Sınıflama Sistemi* ve *Evrensel Onlu Sınıflama Sistemidir*.

Kongre Kütüphanesi bünyesinde bilgiye erişimi kolaylaştırmak için bilgi kaynaklarının sistematik olarak düzenlemesini esas alan ve 19'uncu yüzyılın sonlarında geliştirilmeye başlanan *Kongre Kütüphanesi Sınıflama Sistemi*ndeki temel amaç, birbiri ile ilişkili kaynakları genelden özele doğru bir araya getirmektir (Library of Congress..., 2014). Tüm kullanım özellikleri Kongre Kütüphanesi esas alınarak oluşturulan ve geliştirilen sistem başlangıçta ulusal bir kimliğe sahipken, zamanla uluslararası bir kimlik kazanmış ve dünyada en çok tercih edilen sınıflama sistemlerinden biri olmuştur.

Yeni konu ve disiplinlere göre sürekli yenilenen 29 ciltlik şemadan oluşan sınıflama sisteminde temel alanlar A'dan Z'ye kadar harflerle, alt sınıflandırmalar ise 1'den 9999'a kadar olan numaralarla detaylandırılmıştır. Sınıflama sisteminin şemalarındaki iç düzeni; önsöz, birinci özet şema, ikinci özet şema, esas şema, gerekli ek tablolar, detaylı indeks ve şemanın yeni basımında yapılan değişiklik ve eklemelere ayrılan bölümler şeklinde sıralanmıştır.

Sınıflama sisteminin temel sınıflarından biri de müzik alanına ayrılmıştır. *Müzik ve Müzik Kitapları* başlığı ile düzenlenen bu alan "M" harfi ile gösterilmiştir. Bu alan *müzik* (M), *müzik üzerine literatür* (ML) ve *eğitim ve çalışma* (MT) alt başlıklarından oluşmaktadır.

Müzik başlığının ilk alt sınıfı olan müzik, M1-5000 aralığının ayrıldığı alt sınıftır; Birleşik Devletler'de 1860'dan önceki kolonilerde basılı müzik veya el yazması müzik notalarının çoğaltılması (M1-1.A15), koleksiyonlar (M1.A5-3.3), enstrümantal müzik (M5-1480), 1700 yılından önce kopyalanan basılmış veya el yazması müzik (M1490), ses müziği (M1495-2199), tanımlanmayan besteler (M5000) alt başlıklarından oluşmaktadır.

Müzik üzerine literatür (ML1-3930) alt sınıfı; süreli yayınlar, dizi yayınlar (ML1-5), rehberler, almanaklar (ML12-21), toplumlar ve diğer organizasyonlar (ML25-28), özel koleksiyonlar (ML29-31), kurumlar (ML32-33), festivaller ve kongreler (ML35-38), programlar (ML40-44), genelgeler ve reklamlar (ML45), albümler (ML46), librettolar, metinler, senaryolar (ML47-54.8), müzik alanına ilişkin genel bakış açıları (ML55-89), el yazması çalışmaları ve el yazmaları (ML93-96.5), sözlükler, ansiklopediler (ML100-109), müzik kütüphaneciliği (ML110-111.5), müzik basımı ve yayıncılık (ML112-112.5), bibliyografya (ML112.8-158.8), tarih ve eleştiri (ML159-3785), müzik ticareti (ML3790-3792), bir meslek olarak müzik, mesleki rehberlik (ML3795), müzikal araştırma (ML3797-3799.5), müziğin felsefi ve toplumsal yönleri, fizik ve akustik müzik, fizyolojik açıdan müzik (ML3800-3923) ve çocuk edebiyatı (ML3928-3930) alt başlıklarında gruplandırılmıştır.

Müzik başlığının diğer bir alt sınıfı olan *eğitim ve çalışma* (MT1-960) bölümü ise; genel çalışmalar (MT1), yurtdışında müzik eğitimi (MT2.5), tarih (MT3-5), müzik kuramı (MT5.5-7), basılmış pedagojik ürünler (MT9-15), özel eğitimde müzik (MT17), kolej ve üniversitelerde müzik (MT18), sistemler ve yöntemler (MT20-34), notasyon (MT35-39), kompozisyon, müzik

öğeleri ve teknikleri (MT40-67), doğaçlama, eşlik, transpoze (MT68), enstrümantasyon ve orkestrasyon (MT70-74), yorumlama (MT75), süsleme (MT80), ezber (MT82), partiyon okuma ve çalma (MT85), halk müziği (MT87), ses gruplarını yönetme ve öğretme (MT88), müzik çalışmaları üzerine analiz ve değerlendirme (MT90-146), görsel işitsel ürünler (MT150), çocuklar için müzik kuramı (MT155), akort (MT165), enstrümantal teknikler (MT170-810), şarkı söyleme ve ses tekniği (MT820-915), okul müziği (MT918-948), ıslık (MT949.5), bale öğrenimi eşlik müziği, halk dansları, jimnastik vb. (MT950), müzikal tiyatro (MT955-956) ve tiyatrodaki müzik (MT960) alt başlıklarından oluşmaktadır (Library of Congress ..., 2014).

1876 yılında M. Dewey tarafından Amherst Kolejinin kütüphanesini düzenlemek için geliştirilen *Dewey Onlu Sınıflama Sistemi*, bir süre sonra bütün dünyaya yayılmış ve en çok tercih edilen evrensel sınıflama sistemlerinden biri olmuştur. Ortaya çıkan yeni disiplinler, yaşanan gelişmeler ve gereksinimler doğrultusunda sürekli güncellenen sistem, bilgilerin 10 ana başlık altında toplandığı, bu ana başlıkların da 10, 100, ve 1000’li bölümlere tabi olduğu hiyerarşik bir sınıflama üzerine kurulmuştur. Ana bölümler üç rakamla simgelenmiştir. Ana konu numaralarının şemalarla gösterildiği sınıflama sisteminde disiplinlerin detaylandırılmasını sağlayan 7 ayrı tablo yer almaktadır. Müziğin *sanatlar* (700) ana konusu altında, (780) alt konu numarası ile gösterildiği bu sınıflama sisteminde; 1’inci tablo standart alt bölümlere, 2’nci tablo coğrafi alanlar, dönemler ve kişilere, 3’üncü tablo tek tek edebiyatlara, 4’üncü tablo tek tek dillerin alt bölümlerine, 5’inci tablo ırksal, etnik ve ulusal gruplara, 6’ncı tablo dillere, 7’nci tablo ise insan gruplarına ayrılmıştır. Sistemde 7 ana tablonun yanı sıra 2 tane de biçim bölümlemesi vardır (Dewey Decimal..., 2014).

Tablolar aracılığıyla detaylandırılan *müzik* alt konusunun (780) sınıflama numarası altında; müzik eğitimi, müzik performansları ve bunlarla ilgili konular (780.7), insan türleri bakımından müziğin tarihi ve tanımlanması (780.8), tarihi ve coğrafi müzik (780.9), müzisyenler ve besteciler (780.92) alt başlıkları verilmiştir. Müzik alt konusunun ilk alt konu başlığı “genel ilkeler ve müzikal biçimler” (781)’dir. Bu alan *müzik estetiği ve beğenisi* (781.1), müzik unsurları (781.2), beste (781.3), müzik teknikleri (781.4), müzik türleri (781.5), müzik gelenekleri (781.6), kutsal müzik (781.7) ve müzikal biçimler (781.8) konularını içermektedir. İlk iki alt konu başlığından farklı olarak, sistemde alt detaylandırması yapılmayan müzik konusunun diğer bölümleri ve sınıflama numaraları şu şekildedir; *ses müziği* (782), *tek ses için müzik*, *sesler* (783), *enstrümanlar ve enstrüman toplulukları* (784), *oda müziği* (785), *klavyeli enstrümanlar ve diğer enstrümanlar* (786), *telli enstrümanlar, [kordofonlar]* (787), *üfleli enstrümanlar [nefesliler]* (788) (Dewey Decimal..., 2014).

19’uncu yüzyılın sonunda P. Otlet ve H. La Fontaine tarafından geliştirilen *Evrensel Onlu Sınıflama Sistemi*, *Dewey Onlu Sınıflama Sisteminin* birtakım simgeler eklenerek geliştirilmiş biçimidir. Sistem tıpkı Dewey’de olduğu gibi 10 ana başlık üzerine kurgulanmıştır. Ancak bu sistemde ana bölümler üç rakamla değil, 0’dan 9’a ondalık kesirlerle simgelenmiştir. Evrensel Onlu Sınıflama Sistemi için geliştirilen sistemde yer alan konuları birbirine bağlaması

amaçlanan simgeler ve anlamları şöyledir; [+] iki ayrı konuyu belirtmek, [/] birbirine yakın iki konuyu belirtmek, [:] iki konu arasındaki ilişkiyi belirtmek, [=] dil, [(0)] biçim, [1/9] yer, [(=)] milliyet ve ırk, [“0/9.”] zaman ve tarih, [A/Z] ekler, [-05] bireysel ayrımlar ve [.00] görüş açısı (Universal Decimal..., 2014).

Evrensel Onlu Sınıflama Sistemi’nde temel tablo ile yardımcı tablolar arasında doğru bir bağ kurulabilmesi için ilişki dizininden yararlanılır. Evrensel Sınıflama Sistemi’nde müzik konusu (7) rakamı ile gösterilen *sanat, mimarlık ve spor* ana başlığı altında ele alınmıştır. Müzik, sistemde *müzik* alt konu başlığı ve (78) sınıflama numarası ile yer almaktadır. Müzik alt başlığı altında ise on sekiz konu verilmiştir. Bunlar; müzik teorisi ve felsefesi (78.01), müzikal eserlerin kompozisyonu (78.02), müzik tarihinin dönemleri ve aşamaları; müzik okulları, stilleri ve etkileri (78.03), müzikal gösterim için konular; program müzik; tanımlayıcı, betimleyici ya da anlatımsal müzik (78.04), endüstri ve ticarete, ev ve günlük yaşamda müzik uygulamaları (78.05), müziğe ilişkin çeşitli sorular (78.06), müzik ile ilişkili uğraşlar ve etkinlikler (78.07), müzik eserlerinin türleri ve nitelikleri; müzikal biçimler (78.08), performans ve sunum türleri (78.09), müzik enstrümanları ve aksesuarları (780.6), müzik eğitim ürünleri; diğer müzik aksesuarları (780.7), müziğin bilimsel teorileri; matematiksel, fiziksel, fizyolojik, psikolojik düzlemler; müzikal akustik (781.1), genel müzik teorisi (781.2), armoni, kontrpuan, melodi (781.4), beste ve yorumlamanın genel soruları (781.6), ulusal müziğin teori ve biçimleri (çeşitli ülke veya halklar için) (781.7), antik müziğin teori ve biçimleri (781.8) ve müzik türleri (782/785). Müzik alt bölümü ile ilişkili olarak, “ayrıca bakınız” yönlendirmesi ile ibadet hareketleri (2-53), teknik akustik (681.8) ve tiyatro, sahneye koyma sanatı, dramatik performanslar (792) konu başlıkları ile de bağlantı kurulmuştur (Universal Decimal..., 2014).

Sürekli güncellenen şemalarla, hazırlanan ana ve yardımcı tablolarla ve geliştirilen simgelerle desteklenen üç sınıflama sisteminde de, müzik alanına ayrılan başlık ve alt başlıklarının müzik dünyasına ilişkin tüm alanları büyük ölçüde kapsayacak biçim ve içerikte olduğu söylenebilir. Söz konusu yeterlilik, müzik notaları için de geçerlidir.

Türkiye’de Müzik Öğreten ve İcra Eden Kurumların Müzik Notalarına İlişkin Erişim Tercihleri

Araştırmanın bu bölümünde müzik notalarına ülkemizdeki erişim tercihlerinin ortaya konulması için seçilmiş 28 kurumun müzik notalarına ilişkin uygulamaları ele alınmıştır. Çalışma kapsamına alınan kurumlar belirlenirken; kamu ve özel sektörden olmak üzere orkestralar, opera ve baleler, kent orkestraları, özel sektör destekli orkestralar ve köklü üniversitelerden örneklerin olmasına özen gösterilmiş, tecrübe en önemli ölçütlerden biri olarak değerlendirilmiştir. Bu duyarlılık doğrultusunda çalışma kapsamına dahil edilen orkestra ve kurumlar şunlardır:

- Antalya Devlet Senfoni Orkestrası
- Bursa Bölge Devlet Senfoni Orkestrası
- Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası
- Çukurova Devlet Senfoni Orkestrası

- İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası
- İzmir Devlet Senfoni Orkestrası
- Ankara Devlet Opera ve Balesi
- Antalya Devlet Opera ve Balesi
- İstanbul Devlet Opera ve Balesi
- İzmir Devlet Opera ve Balesi
- Mersin Devlet Opera ve Balesi
- Samsun Devlet Opera ve Balesi
- Akdeniz Kent Orkestrası
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kent Orkestrası
- İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Orkestrası
- Borusan İstanbul Filarmoni Orkestrası
- Tekfen Filarmoni Orkestrası
- Akbank Oda Orkestrası
- Bilkent Üniversitesi Müzik ve Sahne Sanatları Fakültesi
- Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi
- Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı
- Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı
- İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı
- İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuvarı

Çalışmada ele alınan konservatuvarlardan Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı ile İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarında araştırma kapsamına dahil edilmeyen Klasik Türk Müziği ve Türk Halk Müziği alanında akademik eğitim verilmektedir. Ancak Türkiye’de müziğin, müzik eğitimi veren kurumların ve müzik icra eden orkestraların tarihi ve icraatları klasik Batı müziği ile sınırlı tutulamaz. Ülkemizin klasik Batı müziği dışında kendine özgü ve geleneksel bir müzik kültürü vardır. Klasik Türk Müziği (şarkı) ve Türk Halk Müziği (türkü) olarak ikiye ayrılan müziğimiz 19’uncu yüzyılla birlikte modern notalar kullanılarak yazılmış ve icra edilmiş, koleksiyonu modern nota yazılarından oluşan repertuvarlar oluşmaya başlamıştır. Bu nedenle; köklü gelenekleri ve tarihi ile Türkiye’deki müzik eğitimi ve icrasına çok önemli katkı veren ve Türk Müziği koleksiyonları modern müzik notalarından oluşan konservatuvarlardan iki örnek de araştırmanın kapsamına alınmıştır.

Ülkemizin Cumhuriyet sonrası müzik tarihi ve gelişiminin temel dinamiklerinden biri olan Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) ile 19’uncu yüzyılın ilk çeyreğinden Cumhuriyetin ilanına kadar ülkemizde modern müziğin ve enstrümanlarının icrasının tek temsilcisi olan ve günümüzde de müzik bilimi ve müzik icracılığı konusunda uzun bir eğitim sürecinin söz konusu olduğu “askeri bando müziği” alanına yön veren temel kurumlar olan Silahlı Kuvvetler Bando Okullar Komutanlığı, Türk Silahlı Kuvvetleri Armoni Müzikası Komutanlığı ve Harbiye

Askeri Müze ve Mehteran Bölüğü de çalışma kapsamına dahil edilmiştir. Çünkü Türkiye’de müzik ve müzik icrası söz konusu olduğunda ülkemizde geleneksel Türk müziği klasik Batı müziği arasında bir bağ oluşmasını sağlayarak bu coğrafyadaki müzik tarihinin sürekliliğini sağlayan askeri bando müziğine de yer verilmesi kaçınılmazdır. Bu nedenle; Türkiye’de modern nota yazısının ve bu notaların icrasının ilk uygulayıcıları olan askeri bandoculuğun üç seçkin örneğine de araştırma kapsamında yer verilmiştir.

Seçilen kurumlarda “yalnız müzik icra edilen kurumlar” ve “hem müzik icra edilen hem de bilimsel olarak müzik eğitimi verilen kurumlar” gruplandırmasına gidilmiş ve elde edilen bilgiler bu iki gruba bağlı olarak derlenmiş ve yorumlanmıştır. Ele alınan kurumların müzik notalarına ilişkin uygulamaları da bu gruplama tercihinin doğruluğunu kanıtlamıştır. Çünkü elde edilen bilgiler, müzik notalarını ele alış biçimi konusunda en temel farklılığın, yalnız müzik icra eden kurumlar ile hem müzik icra eden hem de bilimsel olarak müzik eğitimi veren kurumlar arasında olduğunu göstermiştir. Üniversiteler ve Silahlı Kuvvetler Bando Okullar Komutanlığı dışında çalışmada yer verilen kurumların tamamı –müziğin dinleyici ve izleyicilere görsel sunu eşliğinde sunulduğu opera ve baleler de dahil olmak üzere– yalnız müzik icra eden kurumlar olarak değerlendirilmiştir.

Yalnız müzik icra eden kurumların tamamında repertuvarların yanı sıra müzik konusunda yazılmış farklı yayınlardan oluşan küçük birer kitaplık da vardır. Yalnız müzik icra eden kurumların repertuvar/kitaplık koleksiyonları büyük ölçüde notalardan oluşmuştur. Bu notalar; bireysel ve toplu çalışma etütlerinden, tek bir enstrümana ait tek sayfalık partilere, düet, trio, kuartet vb. için birkaç sayfalık etütlerden orkestra, koro ve bando gibi topluluklar için yazılan eserlerin tüm notalarının aynı anda görülmesini sağlayan partisyonlara, bir eserin her enstrüman için ayrı ayrı yazılmış partilerden nota kitaplarına kadar farklı biçimlerde. Müzik konulu kitaplar, dergiler, broşürler, ses ve görüntü kayıtları yalnız müzik icra eden kurum repertuvarlarının/kütüphanelerinin diğer koleksiyonlarıdır.

Çalışma kapsamında ele alınan ve yalnız müzik icra eden kurumların hiçbirinde müzik notalarının düzenlenmesi ve erişim tercihlerinin belirlenmesinde evrensel sınıflama sistemlerinden yararlanılmamıştır. Bu kurumlarda bulunan notaların sınıflanmasında geliş sırası (%29), eser adı (%47), besteci adı (%15), müzik türü ve dönemi (%9) gibi yöntemler esas alınmıştır. Notaları eser adına göre alfabetik ve koleksiyona katılış tarihine göre kronolojik sıralama söz konusu kurumlarda en çok tercih edilen sınıflama biçimleridir. Bu noktada asıl dikkat çekici olan bazı kurumlarda yukarıdaki sınıflama yöntemlerinin iki ya da daha fazlasının aynı anda kullanılmış olmasıdır. Bu durum “notalar repertuvarında repertuvar sorumlusunun yaklaşımına göre sınıflandırılır” saptamasının bir kanıtıdır.

Repertuvarında enstrümanlara ait müzik notalarının dışında opera sanatçılarının seslendirecekleri melodilere ilişkin notaları da bulundurarak yalnız müzik icra eden diğer kurumlardan ayrılan opera ve balelerin nota erişim tercihlerinde de bir kendine özgülük söz konusudur. Repertuvarında orkestra ve opera sanatçılarının seslendireceği notalar bir zarf içinde

bir arada ve genellikle repertuvar sorumlularının tercihi ve sorumluluğuna bırakılmış bir düzene göre tutulur. Buradaki tercih zarfları repertuvarda eser adına göre alfabetik sıralamadır. Gösteri yılı başında Devlet Opera ve Bale Genel Müdürlüğü tarafından sezon içinde izleyiciye sunulacağı açıklanan eserler repertuvarlardan çıkarılarak ayrı bir bölüme alınır ve notaların kurum içi dağıtımı buradan gerçekleştirilir. Notaların elektronik nüshaları sadece Genel Müdürlükte, “Arşiv Bilgi Bankası” adı verilen merkezde tutulmakta ve eğer herhangi bir opera ve bale turnedeysen bir notaya gereksinim duyulursa, Genel Müdürlüğün internet sayfası üzerinden her kurumun sadece repertuvar sorumlularının bildiği bir şifre aracılığı ile ilgili notaya erişim olanaklı kılınmaktadır.

Devlet Opera ve Bale Müdürlükleri arasındaki işbirliğinin bir benzeri, ülkemizdeki senfoni orkestraları arasında da uygulanmaktadır. Tüm senfoni orkestralarında icra edilen eserlerin orijinal notaları Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası bünyesinde bulunan arşivde tutulmaktadır. Eserlerin her birinin ayrı kutularda muhafaza edildiği arşiv, notaların kuruma geliş tarihlerine göre düzenlenmiş ve kutular üzerine esere ilişkin kısa nitelendirme bilgilerinin –eser adı, bestecisi, türü, partiyon dağılımı– verildiği etiketler eklenmiştir. Orijinallerinden çoğaltılarak senfoni orkestralarının kullanımına sunulan notaların repertuvarlarda düzenlenmesi ise orkestra repertuvar sorumlusunun tercihleri doğrultusunda belirlenmiştir. Burada da tercih edilen yaklaşım eser veya besteci adına göre alfabetik (%63) ya da repertuvara katılış tarihine göre kronolojik (%37) sıralamadır. Klasörlerde, kutularda ya da dosyalarda tutulan notaların düzeni ve erişim tercihlerinde evrensel sınıflama sistemlerinden yararlanılması tercih edilmemiştir.

Kent orkestraları ve özel sektör destekli orkestraların repertuvar düzenleri ve erişim tercihlerinde repertuvar sorumlularının yaklaşımının çok daha belirleyici olduğu söylenebilir. Bu kurumların repertuvar sorumluları hem notaların repertuvarda tutulma düzeninin kurucusu ve sürdürücüsü, hem repertuvara katılması ve seslendirilmesi planlanan eserlerin sağlanması sürecinin sorumlusu, hem de diğer kurumlarla sağlanacak işbirliği aracılığı ile nota değişim sürecinin yürütücüsü konumundadır. Notaların repertuvarlarda genellikle eser adına göre sınıflandırıldığı bu orkestralarda da nota klasör ya da dosyaların üzerine, “eserin kimlik bilgileri” olarak ifade edilen bilgilerin kaydedildiği etiketler eklenmiştir.

Türk Silahlı Kuvvetleri Armoni Mızıkası Komutanlığı, nota koleksiyonları ve çalışma esaslarına göre repertuvarı için kendi sınıflama sistemlerini geliştiren kurumlar için iyi bir örnektir. Armoni Mızıkası Komutanlığı’nın 7000’e yakın esere ev sahipliği yapan repertuvarı; milli marşlar, Türk marşları, yabancı marşlar, Türk klasik eserleri, yabancı klasik eserler, popüler müzik eserleri, caz müziği eserleri gibi bölümlere ayrılmıştır. Her bölümün kendi içinde eser adına göre alfabetik sıralandığı notalar, partiyon hacmine göre zarflarda ya da kutularda muhafaza edilmektedir. Ayrıca, kurumda repertuvarın tamamı elektronik ortama da taşınmıştır.

Müzik dinletisinin yüzyıllar öncesine dayanan görsellik eşliğinde sunulduğu Harbiye Askeri Müze Mehteran Bölüğü’nün repertuvarı, sayısı 100 civarında olan ve yaklaşık %40’ı Osmanlı İmparatorluğu döneminde bestelenen mehter müziklerinden oluşmaktadır. Klasik

Türk Müziğinin en önemli tek sesli örneklerinden olan eserler repertuvarında zarflar içinde ve makamsal türlerine –acem aşiran, seğah, rast vb.– göre sınıflanmıştır. Sınıflama sırası için ise Klasik Türk Müziğindeki usul sırası esas alınmıştır. Kurumda tamamı elektronik ortama aktarılan repertuvarın yanı sıra, 100 yıllık ayrıntılı etkinlik analizlerinin tutulduğu ve kültürel miras niteliği taşıyan bir arşiv de vardır. Söz konusu arşiv ise notaların kuruma katılış tarihini esas alan tarihi kronolojik sıraya göre düzenlenmiştir.

Klasik Türk Müziği ve Türk Halk Müziğinin ülkemizdeki en büyük arşivine sahip kurumu TRT'dir. Bu arşiv, notaların yanı sıra müzik eğitim materyallerinden ve görüntü ve ses kayıtlarından oluşmaktadır. Ancak çalışmanın kapsamı doğrultusunda kurumun sadece nota repertuarı ele alınmıştır. TRT repertuarı öncelikli olarak Klasik Türk Müziği ve Türk Halk Müziği olarak ikiye ayrılmıştır ve tüm repertuar elektronik ortama da aktarılmıştır. Klasik Türk Müziği notalarının makamsal özelliklerine göre sınıflandığı kurumda, Türk Halk Müziği notaları ise türkülerin repertuvara katılış tarihlerine göre sıralanarak sınıflanmıştır. TRT'nin repertuvarında bulunan notalara doğru ve hızlı erişim için geliştirilmiş elektronik arama programı da vardır. Bu program üzerinden eserin bestecisi, güftecisi, derleyicisi, yöresi, dönemi gibi nitelendirme özelliklerine göre arama yapılabilmektedir.

Görüntü ve ses arşivini çok yakın geçmişte elektronik ortamda erişime açan, nota arşivini de yakın gelecekte erişime açmayı hedefleyen TRT, bünyesinde bulunan bilgi ve belgelerin paylaşımı konusunda kamu ve özel sektörden pek çok kurumla (yerel/ulusal radyo ve televizyon kanalları, orkestralar, yerel yönetimler vb) işbirliği içindedir. Söz konusu işbirliğinin en yoğun biçimde yürütüldüğü kurumlardan biri de üniversitelerdir.

Üniversitelerin Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Konservatuvarları, müzik icrasının bilimsel müzik eğitimi ile birlikte yürütüldüğü kurumlardır. Bu farklılık, kurumların bünyelerinde bulunan kütüphane ya da repertuvarlardaki nota erişim tercihlerini de farklılaştırmıştır. Özellikle Türk Müziği eğitiminin söz konusu olduğu konservatuvarlarda müzik notalarına ilişkin yaklaşım ve düzenlemelerde TRT'de yürütülen uygulamalar büyük ölçüde taklit edilmiştir. Ancak bu kurumların kütüphanelerinde müzik notalarının dışında da materyaller vardır. Çalışma kapsamında ele alınan üniversitelerin konservatuvar ya da müzik bölümlerinde müzik notaları ile kitapları ve diğer kütüphane materyallerini aynı sistem içinde sınıflamayı hedefleyen uygulamalar şu şekilde özetlenebilir. Sayfalar halinde olan notalar makam (%17), eser adı (%47), ya da koleksiyona katılış tarihini (%36) esas alan bir sınıflama sistemine göre düzenlenerek, klasörlere ya da dosyalara konulmuştur. Notalar bir esere ait partiyon biçiminde ise, eser adına göre alfabetik bir sıralama yapılmıştır. Her iki durumda da erişimin daha kolay olacağı düşünülerek müzik notaları koleksiyon içinde ayrı bir bölümde tutulmaktadır. Ödünç verilmeyen ancak fotokopi yapma olanağı sunulan notaların oluşturduğu klasörlerde ise, klasör sırtlarına koleksiyonun tamamı için kullanılan sınıflama sistemine bağlı kalınarak müzik alanındaki ilgili numara verilir. Notaların kitap biçiminde olduğu durumlarda da koleksiyonun bütünlüğü çerçevesinde kitap sistem içindeki ilgili sınıflama numarası ile gösterilir. Bununla

birlikte sınıflama numarasının yanında “nota” ifadesinin yazıldığı uygulamalar da vardır. Çalışma kapsamında ele alınan konservatuvar ya da müzik bölümlerinin tamamında bir kütüphane bulunmaktadır. Koleksiyonunda ağırlıklı olarak müzik notalarına yer veren bu kütüphanelerin –koleksiyonun tamamını ya da bir bölümünü içeren– dijital nota veri tabanları da vardır. Bir kısmı internet erişimine de açık olan bu veri tabanları üzerinden eser adı, bestecisi, derleyicisi gibi değişkenler üzerinden tarama yapmak ve notaya erişmek olanaklıdır. Bunun için ise fakülte ya da konservatuvarlar tarafından verilecek erişim şifresine gereksinim vardır.

Çalışma kapsamında ele alınan üniversitelerin tamamında, bilimsel müzik eğitiminin uygulanabilmesi temel amacı ile kurulmuş orkestralar vardır. Orkestraların bünyesinde fakülte ya da konservatuvar kütüphanelerinden bağımsız olarak oluşturulmuş repertuvarları bulunmaktadır. Söz konusu repertuvarlarda orkestra öncelikleri ve repertuvar sorumlularının tercihleri doğrultusunda orkestraya özgü basit sınıflama sistemleri geliştirilmiştir. Bu noktada en çok tercih edilen sınıflama biçimi koleksiyonu eser adına göre alfabetik sıralamadır.

Repertuvarın tamamının elektronik ortama taşındığı ve nota sehpaları yerine dijital tablet ekranların kullanıldığı –Türkiye’deki ilk örnek olarak– Bilkent Senfoni Orkestrası, sahip olduğu bilgisayar teknolojisi sayesinde diğer kurumlardan farklı bir nota erişim tercihi ortaya koymuştur. Bir müzik notasına ait her türlü nitelme bilgisine daha kolay ulaşmayı sağlayan ve diğer müzik kurumları için örnek olması beklenen bu yenilik, notalara erişim tercihi alanına da esneklik getirmiştir/getirecektir.

Müzik eğitimi ile müzik icrasını birlikte yürüten ve nota erişim tercihleri ile farklılık yaratan kurumlardan bir diğeri de Silahlı Kuvvetler Bando Okullar Komutanlığı’dır. 200 yıla yaklaşan tarihi ile ülkemizdeki çok sesli müziğin kilometre taşlarından biri olan kurumun yaklaşık 7500 eser bulunan repertuvarının tamamı bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Kurumun repertuvarı için kuruma özgü bir sınıflama sistemi geliştirilmiştir. Sisteme göre repertuvar Türk Marşları, Milli Marşlar, Big Band Eserleri, Koro Eserleri gibi temel gruplara ayrılmış, her grup da kendi içinde eser adına göre alfabetik sıralanmıştır. Bu sistemde dikkat çekici olan, temel gruplardan birinin adının “Bilişim Destekli Eserler” olmasıdır. Bu yaklaşım, hayatın hemen her alanında olduğu gibi müzik notalarının evrimi, düzenlenmesi, kullanımı ve saklanması konusunda da bilgisayar teknolojisinin belirleyici olduğu bir dünyaya yönelim olduğunun kanıtıdır. Şüphesiz bu yönelim müzik notalarına ilişkin erişim tercihlerini de değiştirecek ve dönüştürecektir.

Değerlendirme ve Sonuç

İnsanlık tarihi kadar köklü bir geçmişe sahip olan müzik, müzik notalarının uluslararası standarda ulaşıp yaygınlaşması ile birlikte dünyanın her coğrafyasında anlaşılabilen evrensel bir dile dönüşmüştür. Nota yazısı müziğin daha doğru bir biçimde seslendirilmesini sağlamış ve ezgiyi sadece şarkıyı seslendiren şarkıcıdan öğrenebilme zorunluluğunu ortadan kaldırmıştır. Nota ile birlikte evrensel bir anlatıma dönüşen müzik aynı zamanda kuşaktan kuşağa aktarılabilir olmuştur. Müziği somutlaştıran nota daha büyük ve çeşitli müzik eserlerinin yazılabilmesinin

yolunu açmış ve müzik tarihine benzersiz bir ivme kazandırmış ve müziği zenginleştirmiştir.

Müzik dünyasında yaşanan dönüşüm müzik notalarının bilgi kaynağı ve bilgi taşıyıcısı olarak kıymetlendirilmesini de beraberinde getirmiş, notalar kütüphane materyallerinden biri haline gelmiştir. Hemen tüm evrensel kütüphane sınıflama sistemleri içinde “müzik” konusuna ayrılmış ve alabildiğine detaylandırılmış bölümlerin olması, müzik ve müzik notalarını ele alışıta yaşanan farklılaşmanın bir kanıtıdır. Bu yaklaşıma göre; kitaplar ve diğer kütüphane materyalleri bir kütüphane için ne kadar anlamlı ise müzik notaları da aynı önemi taşımalı, diğer kütüphane materyalleri ile aynı sürece tabi olmalıdır. Türkiye’de müzik dünyasına yön veren ve içlerinde müzik icrasının yanı sıra bilimsel müzik eğitiminin de verildiği müzik kurumları arasından seçilen 28 kurum, ortaya konan bu gereklilik kapsamında değerlendirilmeye çalışılmıştır. Değerlendirme sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda varılan sonuçlar şunlardır;

Araştırmada yer verilen kurumların tamamı bir repertuvara sahiptir. Müzik icrasının yanında bilimsel müzik eğitiminin de verildiği kurumların, repertuvarın dışında kütüphaneleri/ kitaplıkları da vardır.

Repertuvarların tamamı repertuvar sorumlusunun bireysel yaklaşımı doğrultusunda düzenlenmiştir. Bu yaklaşıma bağlı olarak geliştirilen basit sınıflama yöntemlerini belirleyen temel dinamikler olarak ise kurumun amaçları ve koleksiyon özellikleri ön plana çıkmaktadır.

Repertuvar sorumluları yalnız koleksiyon için uygulanacak sınıflama sisteminin değil, aynı zamanda söz konusu sistemin detaylandırma esaslarının da belirleyicisi ve yürütücüsü konumundadır. Repertuvar sorumlusu değiştiğinde, notaların sınıflanmasına ilişkin yürütülen süreç de değişebilmektedir.

Çalışmada yer verilen kurumların repertuvarlarında notaları sınıflama biçimi bireysel yaklaşıma bağlı olarak yürütüldüğü ve hatta değiştirildiği için notaların sınıflandırılmasında varılmış bir standart yoktur ve bu durum kurumlararası işbirliği konusunda kimi zaman güçlükler yaratmaktadır.

Repertuvarlarda en yaygın olarak tercih edilen sınıflama yöntemi eser adına göre alfabetik sıralamadır (%63). Klasik Türk Müziği notaları ise tüm kurumlarda makamsal özelliklerine göre sınıflandırılmış, yalnız makamların sıralanması konusunda farklı–alfabetik, melodik, ritmik sıralamalar– yaklaşımlar sergilenmiştir.

Repertuvarın dışında bünyesinde kütüphane de bulunan kurumlar, müzik icrasının yanı sıra bilimsel müzik eğitiminin verildiği kurumlardır ve bu kurumlarının tamamının bir kütüphanesi vardır. Üniversitelerde ilgili fakülte kütüphanelerine bağlı olarak hizmet veren bu kütüphanelerin tamamında koleksiyonun düzenlenmesi için evrensel sınıflama sistemlerinin birinden yararlanılmıştır. Ancak kütüphanede bulunan müzik notaları söz konusu olduğunda bu notalar için basit ama koleksiyonun geri kalanından bağımsız sınıflama düzenleri geliştirilmiştir. Bu durumda tercih edilen uygulama, koleksiyonun geri kalanı ile bütünlüğünü sağlamak için notaların tutulduğu dosya, klasör ya da kutuların etiket bölümüne uygulanan sınıflama sistemi içinde notalar için en doğru erişimi gösterdiğine inanılan sınıflama numarasını

kaydetmektir. Buna karşın, notalar kütüphanede kullanılan sınıflama sistemine göre düzenlenip yerleştirilmedikleri için, notaların koleksiyonun geri kalanı ile doğru bir biçimde örtüştüğünü söylemek olanaklı değildir. Silahlı Kuvvetler Bando Okullar Komutanlığı’nda ise kütüphane ve repertuvar birbirinden bağımsız ve ayrı yerlerde, birbirinden farklı sınıflama sistemleriyle hizmet vermektedir.

Araştırma sürecinde iletişim kurulan kütüphane ve repertuvar sorumlularının % 87’si kurumun amaçları ve özellikleri doğrultusunda geliştirilen sınıflama sistemlerinin notaların düzenlenmesi için evrensel sınıflama sistemlerinden çok daha işlevsel olduğunu düşünmektedir. Bu düşüncenin temel nedeninin evrensel sınıflama sistemlerinin yeteri kadar tanınmaması ve müzik notalarının düzenlenmesi konusunda evrensel bakış açısı eksikliği olduğu belirlenmiştir.

Bilgisayar ve internet teknolojisi müzik dünyasında notalara ilişkin erişim tercihlerini belirleyen ve uygulama kolaylığı sağlayan en önemli unsurlardan biridir. Kurumların sınıflama sistemi ve erişim tercihi farklılıklarından kaynaklanan ayrıksılığa notalara ilişkin çeşitli nitelikleme bilgilerine erişim kolaylığı sağlayarak çözüm getirebilen bilgisayar ve internet teknolojisi, aynı zamanda yeni işbirliği olanakları da yaratmaktadır. Çalışmada ele alınan kurumların tamamı müzik notaları ve kullanılması konusunda olanakları ölçüsünde bilgisayar ve internetten yararlanmaktadır.

Müzik, notalar aracılığı ile geçmişi bugünde yeniden gerçek kılmamanın ve geçmişin bilgisinden yararlanmanın ifadesidir. Müzik notalarının doğasında bulunan ses ve tınıya dayalı yapı evrensel olduğu için dünyanın her yerinde ilgili bütün araştırmacılar ve müzikologlar tarafından bir ara yüze (çeviri, açıklama, özetleme vb.) gereksinim duyulmadan kısa sürede okunur, anlaşılır ve yorumlanır. Müzik aracılığı ile ifade edilmek istenen duygular zamanın ötesine taşınır ve bir bakıma ölümsüzleşir.

Müziğin notalar aracılığı ile gerçekleşen değişimine aracılık etmek her bilgi profesyonelinin sorumluluğu ve görevi, ancak bazılarının şansıdır. Müzik notaları bilgi dünyası için en az diğer bilgi kaynakları ve bilgi taşıyıcıları kadar önemlidir. Bu önemin farkında olduğumuz sürece müzik notalarına ilişkin en doğru erişim tercihlerini geliştirmek ve daha verimli bir biçimde kullanırmak çok daha kolay olacaktır.

Kaynakça

- A short history of musical notation* (2014). 23 Ağustos 2014 tarihinde <http://www.mfiles.co.uk/music-notation-history.htm> adresinden erişildi.
- Atalay, A. (2014). *B-Nota yazıları ve tarihsel gelişimi*. 11 Ağustos 2014 tarihinde www.adnanatalay.com/nota%20yazisi.htm adresinden erişildi.
- Boran, İ. ve Şenürkmez, K. Y. (2010). *Kültürel tarih ışığında çoksesli batı müziği*. (2.bs.). İstanbul: Yapı Kredi.
- Burkholder, J. P., Grout, D. J. ve Palisca, C. V. (2014). *A history of western music*. (9.bs.). New York: W.W. Norton & Company.
- Crooker, R. L. (2000). *An introduction to Gregorian chant*. New Haven: Yale University Press.

- Curt, S. (1965). *Kısa dünya musikisi tarihi*. (İ. Usmanbaş, Çev.). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Demircioğlu, Ö. ve Yılmaz, M. (2004). Bilkent üniversitesi kütüphanesi müzik odası ve görsel-işitsel koleksiyon. 11 Ekim 2014 tarihinde <http://eprints.rclis.org/6870/1/MYilmaz1.pdf> adresinden erişildi.
- Dewey Decimal Classification System* (2014). 22 Eylül 2014 tarihinde <http://bpeck.com/references/ddc/ddc.htm> adresinden erişildi.
- Erhat, A. (2014). *Mitoloji sözlüğü*. 17 Ekim 2014 tarihinde <http://dergilerden.com/resimler/dosya/257.pdf> adresinden erişildi.
- Fassler, M. (2014). *Music in the medieval west*. New York: W.W. Norton & Company.
- Faulkner, A. S. (2005). *What we in hear music: A course of study in music appreciation and history*. Whitefish: Kessinger Publishing.
- Finkelsetin, S. (2000). *Müzik neyi anlatır*. (3.bs.). (M. H. Spater, Çev.). İstanbul: Kaynak.
- Griffiths, P. (2010). *Batı müziğinin kısa tarihi*. (M. H. Spatar, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- İlyasoğlu, E. (2001). *Zaman içinde müzik: Başlangıcından günümüze örneklerle batı müziğinin evrimi*. (6.bs.). İstanbul: Yapı Kredi.
- Kaygısız, M. (2004). *Müzik tarihi: Başlangıcından günümüze müziğin evrimi*. (2.bs.). İstanbul: Kaynak.
- Keskin, F. (1997). Müzik kütüphanelerinde koleksiyon geliştirme ve Bilkent üniversitesi kütüphanesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Keskin, F. ve Kaya, E. (1994). *Sesli materyaller ve müzik kütüphaneciliği: Üniversite kütüphanelerinde iş doyumunu*. Ankara: [y.y.].
- Leech-Wilkinson, D. (2007). *The modern invention medieval music: Scholarship, ideology, performance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Library Of Congress Classification Outline*. (2014). 21 Eylül 2014 tarihinde <http://www.loc.gov/catdir/cpsol/lcco/> adresinden erişildi.
- Mimaroğlu, İ. (2011). *Müzik tarihi*. (9.bs.). İstanbul: Varlık.
- Sakman, Ü. (2009). Müzik tarihine kısa bir bakış ve notasyonun tarihsel gelişimi. *Saz ve Söz*, 7. 19 Ağustos 2014 tarihinde http://sazvesoz.net/sayi7.php?subaction=showfull&id=1238661913&archive=&start_from=&ucat=1,12& adresinden erişildi.
- Say, A. (2012). *Müzik tarihi*. (8.bs.). İstanbul: Müzik Ansiklopedisi.
- Say, A. (2006). *Müzik ansiklopedisi*. İstanbul: Müzik Ansiklopedisi.
- Scelta, G.F. (2013). The history and evolution of the musical symbol. 29 Ekim 2014 tarihinde <http://www.thisisgabes.com/images/docs/musicsymbol.pdf> adresinden erişildi.
- TDK Büyük Türkçe Sözlük (2014). 11 Eylül 2014 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama adresinden erişildi.
- Uçan, A. (2000). *İnsan ve müzik insan ve sanat eğitimi*. Ankara: Evrensel Müzikevi.
- Universal Decimal Classification*. (2014). 21 Eylül 2014 tarihinde <http://udcdata.info/066027> ve <http://universaldecimalclassification.blogspot.com.tr/> adreslerinden erişildi.

Wilson, D. F. (1990). *Music of the middle ages: Style and structure*. New York: Schirmer Books.

Summary

Music is one of the most widely used means of expressing human emotion and thoughts. In this sense; music is as old as human being. As a matter of fact, almost all archaeological findings related to cultures that shaped world history verify the parallel historical process between human being and music. Postulated as a universal language music can be read all over the world; however, nowadays, history and science of music that is mainly based on Western civilization, i.e., Ancient Greece, Rome, Byzantine, Europe of Middle Ages and Enlightenment. The main reason of this tendency is the sustainability and continuous improvement of the foundations and the earliest forms of today’s modern musical notes in the Western civilization.

Musical signs, as reminiscent of melody used in Europe and the likes known to be used in cultures of different geographies, by the time of progress turned into earliest forms of musical notes. Staves, representing volume, and notating system expression boundaries of which has been expanded with stave lines each represented with a different colour, have been standardized even more with the aid of technical facilities of the printing press. Thence, musical notation took its place among the information sources and musical notes became an element of the information world. This transformation of the musical notes requires them to go through some processes like classification, arrangement and use, just like other information sources. This most important responsibility falls on repertoires/libraries and the people in charge.

The research, aimed at contributing to information world and music field as well, revealed that although there are some fields allocated to music and musical notes in all universal classification systems, music performing and teaching institutions in our country, except few examples, hardly take into consideration these classification systems and code of practices. At this point, the individual preferences of responsible person(s) of the repertoire/library determine the type of organization, classification and arrangement of the musical notes. This attitude is much more apparent in the institutions that only perform music such as symphony, opera, and ballet. Therefore, no standard could be found related to organization of musical notes in the music institutions in Turkey. The lack of standardization in organizing musical notes in music performing and teaching institutions is one of the serious obstacles to cooperation among the institutions. This approach related to musical notes in Turkey, has affected negatively the desired goal in music that is “to make melody, as widely known and performed as possible”.